

Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Stora Hagen, hus 22

Stora Hagen är ett bostadsområde i Grängesberg som uppfördes åt Gruvans arbetare. Hus nummer 22 är ett välbevarat exempel på hur ett arbetarhushåll kunde se ut kring sekelskiftet 1900. Stora Hagens enhetliga arbetarbebyggelse som helhet är klassat som riksintresse, och hus nummer 22 byggnadsminnesförklarades 1988.

Beskrivning

Historik

Grängesberg har varit ett av Sveriges mest betydande gruvsamhällen. I och med gruvhanteringen i Grängesberg som har anor sedan 1500-talet utvecklades under 1800- och 1900-talen orten till ett av Europas modernaste industricentra. En stark tillströmning av arbetskraft skedde till Grängesberg kring sekelskiftet, när gruvbolaget expanderade. Byggnationen av arbetarbostäder tog då fart. Under 1900-talet har bebyggelsen genomgått förändringar i olika grad och flera byggnader har rivits.

Husen i Stora Hagen ritades på gruvbolagets ritkontor. Samma byggnadsritningar användes för det närliggande Källfallets arbetarbostäder samt för vissa andra hus i Grängesberg.

Figur 1. Historiskt foto som visar bebyggelsen i Stora Hagen när området var nyligen färdigställt.

Miljö

Grängesbergs gruvssamhälle har några sammanhållna områden med mycket stort kulturhistoriskt och miljömässigt värde. Ett av dessa områden är Stora Hagen, där rubricerade fastighet är belägen. Många av dessa uppfördes under 1890-talet, då bostadsbristen var stor. För att råda bot på detta byggdes några områden upp med typhus i ett upprepat mönster. Husen ligger uppgradade utmed Stora Hagvägen, med uthusen placerade bakom bostadshusen. Vägen kantas av björkar.

Figur 2. Stora Hagvägen leder rakt igenom området. Arbetarbostäderna är regelbundet placerade utmed vägen och bidrar till områdets utpräglade symmetri. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnad

Figur 3. Hus nr 22 med dekorativa snikerier och slätputsade fönsteromfattningar. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Varje lägenhet hade traditionsenligt en egen entré. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnaderna utefter Stora Hagvägen uppförda vid sekelskiftet 1900 är alla identiska till sitt yttre och planlösning. De är byggda i två våningar med fasader i puts på spiktegel. Sadeltaket har tvåkupigt tegel. Takfoten som har profilerade taktassar, avslutas vid gavelspetsen med dekorativa snickerier. Fasaden är spritputsad med fönsteromfattningar och lister i slätputs. Fasaden är numer enhetligt avfärgad i en ljus gulbeige kulör.

Ursprungligen har de spritputsade partierna varit avfärgade i en mörkare gulröd nyans och de slätputsade delarna i ljusare ton. Fönstersnickerierna har varit mörka, men några märkbara spår efter detta syns inte under den i dag vita fönsterfärgen. Entrédörrarna är utbytta i senare tid medan trappräckena vid entréerna nästan samtliga har kvar sina ursprungliga snickerier.

Varje hus består av fyra lägenheter. Bostäderna utgörs av ett rum och kök, på ca 50 m². Till varje lägenhet hör vedbod och källare. Alla lägenheterna hade egna entréer, en princip som var vanlig för äldre bolagshus. Lägenheterna genomgick under 1960- och 1970-talen en enklare upprustning och modernisering. Idag finns en lägenhet med bevarad inredning från tidigt 1900-tal, vilken visas upp som museum vid begäran.

Figur 5. Hus nr 22 har en lägenhet inredd i för sekelskiftet tidstypisk inredning, som idag är bostadsmuseum. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Bostadsmuseets kök. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

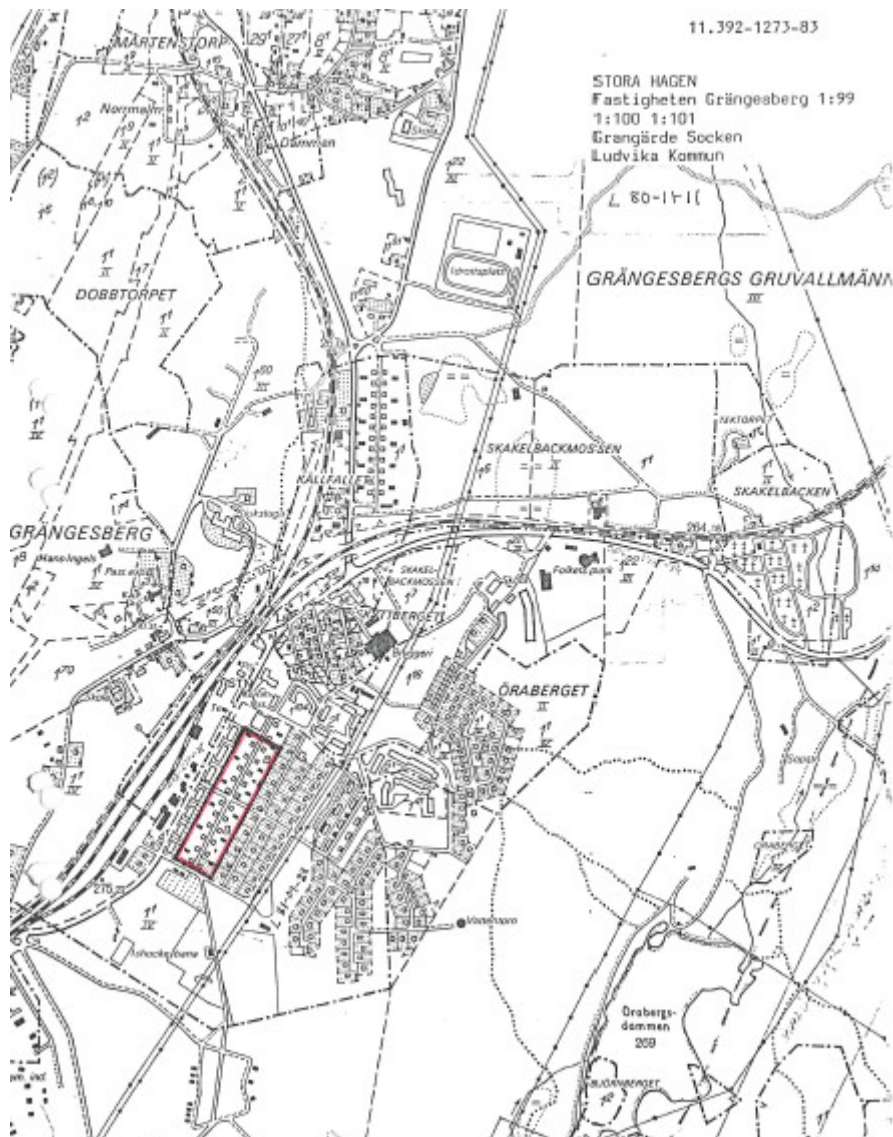
Länsstyrelsen anser att byggnaderna i Stora Hagen är av synnerligen stort bebyggelsehistoriskt och miljömässigt värde, och därför uppfyller kraven för en byggnadsminnesförklaring. Enligt länsstyrelsens mening har emellertid området i dess hel-het redan idag med reservatsbestämmelser i detaljplan ett full-gott långsiktigt skydd. Länsstyrelsen anser i stället att ett av husen kan tjäna som referensobjekt för vården av området och därför bör byggnadsminnesförklaras. Hus nr 22 kommer också att inredas som bostadsmuseum i samarbete med Dalarnas museum.

Skyddsbestämmelser

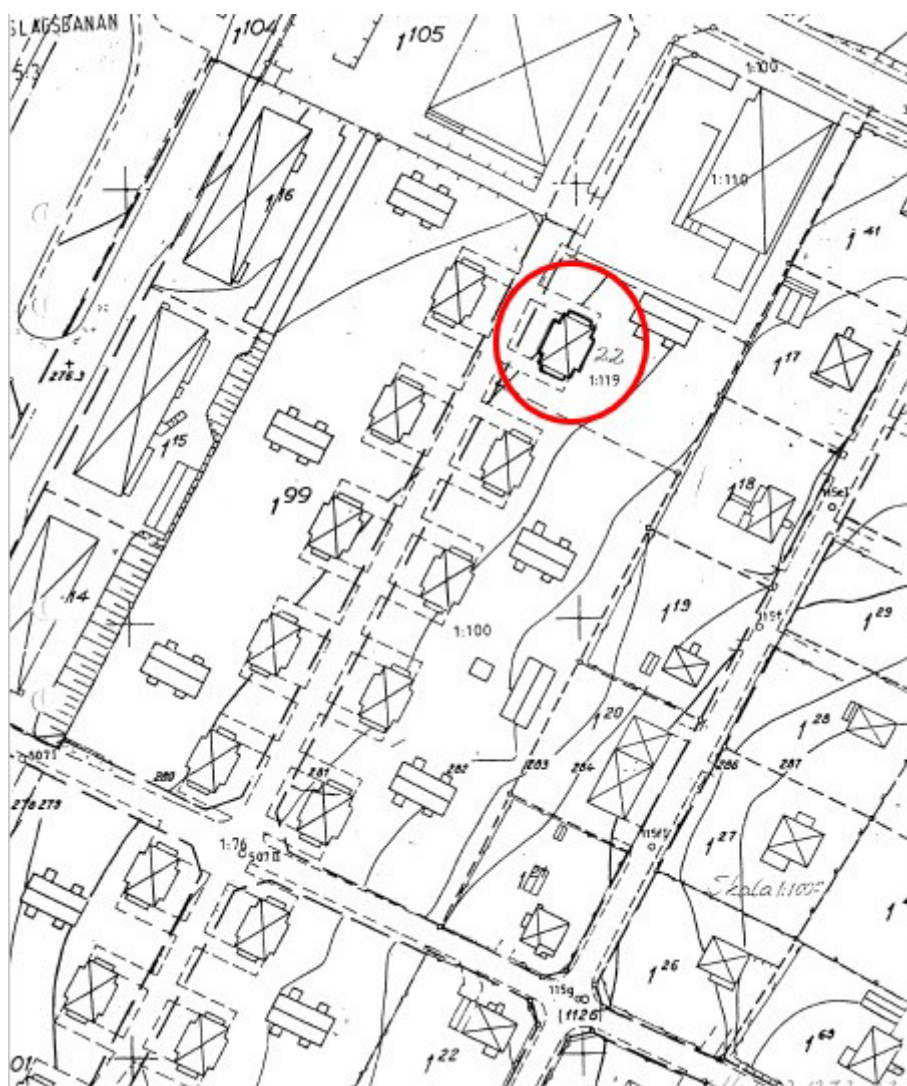
1. Byggnaden på bifogade situationsplan som markerats med rött får ej rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnadens inre får inte göras ingrepp i stomme eller för-ändring av rumsindelningen. Inte heller får göras ändring eller a□dra ingrepp i den fasta inredningen.
3. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att byggnadens kulturhistoriska värde inte minskar.
4. Området närmast byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhållet av byggnaderna och vården av det kringliggande området.

Om ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter kan anses påkallad av särskilda skäl, får länsstyrelsen enligt 5§ lagen om byggnadsminnen meddela tillstånd härtill.

Figur 7. Karta över Grängesberg med Stora Hagen markerat i rött. Ur beslut 1988.10.13.

Figur 8. Byggnadsminnet markerat med röd linje. Ur beslut: 1988.10.13.

Administrativa fakta

Kommun: Ludvika

Fastighetsbeteckning: Öraberget 11:95

Byggnadsminnesförklaring: 1988.10.13

Tillgänglighet: Öppet som museum på begäran.

[Byggnadsminnesförklaring Stora Hagen hus 22 beslut 1988.10.13](#)
[Stora Hagen hus 22 i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)